

Juhend kahtlaste tehingute tunnuste kohta

Üldsätted

1. Käesoleva juhendi eesmärk on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (RahaPTS) § 56 sätestatu alusel anda juhiseid RahaPTS § 49 ning rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (RSanS) § 12 lg 2, § 19 lg 1 ja 3 ning § 21 lg 1 ja 4 sätestatud teatamiskohustuse täitmiseks. Teatamiskohustuse alusel tuleb Rahapesu Andmebüroole (edaspidi RAB) esitada teateid rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtluse, ebaharilike tehingute ja tegevuste kohta ning rahvusvaheliste finantssanktsioonide kahtluse või kohaldatud meetmete kohta.
2. Kohustatud isik koostab sisemised protseduurireeglid vastavalt enda tegutsemisvaldkonnale, lähtudes konkreetse valdkonna peamistest rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidest ning sätestades erinevate teadete liikide juurde näiteid peamistest rahapesu ja terrorismi rahastamise ohtudest konkreetses valdkonnas. Kohustatud isikute protseduurireeglites sätestatud teatamiskohustuse täitmine, peab vastama käesolevas juhendis sätestatule.

Mõisted

3. **Rahapesu** on kuritegeliku tegevuse tulemusel saadud vara või selle asemel saadud varaga toimingu tegemine või toimingu tegemise katse, eesmärgiga varjata vara tegelikku päritolu, kasusaajat või omanikku.
4. **Rahapesu kahtlus** on asjaolud või teadmine, mis viitavad sellele, et tehing või tegevus on suunatud rahapesu toimepanemisele või kuritegelikul teel saadud vara varjamisele ning hoolsusmeetmete rakendamisega ei ole kahtlust kõrvaldatud.
5. **Ebaharilikud tehingud või tegevus** on majanduslikult ebaharilikud või ebaloogilised asjaolud ja tegevus või eluliselt mitteusutavad asjaolud või tegevus, mis viitavad võimalikele seostele rahapesuga, ebaseaduslikule tulu varjamisele või muule ebaseaduslikule tegevusele (näiteks terrorismi või massihävitusrelvade rahastamine).
6. **Kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riik** (edaspidi „riskiriik“) on riik, mis on toodud välja **Rahapesu Andmebüroo kahtlaste tehingute tunnuste juhendi lisas** („Kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riigid ehk nn riskiriigid“). **Riskiriikide nimekiri on leitav Rahapesu Andmebüroo kodulehelt.**
7. **Riskiriikidega seotud ebaharilikud tehingud** on ebaharilikud asjaolud või tegevus tehingutes, kus vähemalt üks tehingu pool on seotud riskiriigiga.
8. **Terrorismi rahastamine** on terroristliku ühenduse, selle liikme või isiku, kelle tegevus on suunatud terrorikuriteo toimepanemisele, igasugune materiaalne toetamine, selleks raha kogumine või vahendite kättesaadavaks tegemine.

9. **Terrorismi rahastamise kahtlus** on asjaolud või teadmine, mis viitavad sellele, et tehing või tegevus on suunatud terrorismi rahastamisele ning hoolsusmeetmete rakendamisega ei ole võimalik kahtlust kõrvaldada.
10. **Rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamine** on asjaolud või teadmine, mis vastavad või viitavad finantssanktsiooni kohaldamise olukorrale, sealhulgas finantssanktsiooni rikkuvale tehingule ning finantssanktsiooni rikkuva tehingu kahtlusele, mida ei ole hoolsusmeetmete rakendamisega võimalik kõrvaldada.

Teatamiskohustuse täitmine

11. **Käesoleva juhendi ja juhendi põhjal koostatud protseduurireeglite alusel teate saatmisest (Rahapesu Andmebüroole) ei tohi isikut või kolmandaid isikuid teavitada (kui seadusest või juhendist ei tulene teisiti), välja arvatud rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamise korral.**
12. **Teatamiskohustuse tekkimisel rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse kohta:**
 - **Ärisuhte loomisel või juhuti tehingu teostamise soovi korral** – kui käesoleva juhendi punkti 13 järgimisel kahtlust ei kõrvaldata, tuleb esitada teade (**STR-1–1.3**) ning ei tohi ärisuhet luua või juhuti tehingut teha.
 - **Tehingu ettevalmistamisel või tegemisel** – kui käesoleva juhendi punkti 13 järgimisel kahtlust ei kõrvaldata, tuleb tehing edasi lükata ja saata teade (**STR, TFR-2 märkega „KIIRE“**), tehingut teha ei tohi. RAB annab esitatud teatele (märkega „KIIRE“) tagasiside kahe tööpäeva jooksul.
 - **Tagantjärele teostatud monitooringu käigus** – kui käesoleva juhendi punkti 13 järgimisel kahtlust ei kõrvaldata tehakse teade (**STR, TFR-2**) ja ärisuhte olemasolu korral tuleb see lõpetada.
13. **Rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse tekkimisel tuleb rakendada tugevdatud hoolsusmeetmeid, eesmärgiga kahtlus kõrvaldada:**
 - **Kui kahtlus kõrvaldatakse**, ei ole vaja RABile teadet esitada ning võib jätkata ärisuhet/juhuti tehingut.
 - **Kui rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus kõrvaldatakse**, aga tehing või tegevus on ebaharilik, tuleb esitada teade RABile (**UTR, UAR, TFR-1**), ärisuhet või juhuti tehingut võib jätkata.
 - **Kui kahtlus jääb, ei tohi tehingut teha ega ärisuhet luua** ja tehing tuleb edasi lükata ning esitada teade (**STR, TFR-2**) RABile, märkega „KIIRE“.
14. **Rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse puhul võib vaatamata juhendis sätestatule tehingu teha:**
 - kui tehingu edasilükkamine võib tekitada olulist kahju;
 - selle tegemata jätmine ei ole võimalik; või
 - võib takistada võimaliku rahapesu või terrorismi rahastamise toimepanija tabamist. Sellisel juhul tehakse tehing ning pärast seda esitatakse teade (**STR, TFR-2**) Rahapesu Andmebüroole (§ 49 lg 6, § 43 lg 3).
15. **Teatamiskohustus ebahariliku tehingu või tegevuse kohta:**

- **Ärisuhte loomisel või juhuti tehingu teostamise soovi korral** – kui käesoleva juhendi punkti 16 järgimisel ebaharilikkust ei kõrvaldata, tuleb esitada teade (UTR, UAR, TFR-1) RABile, aga **ärisuhte võib luua või juhuti tehingu teha**. Juhul, kui esitatavate **ütluste või põhjenduste**, konkreetse **valdkonna** üldiste riskide või kohustatud isiku **protseduurireeglite** alusel tekib **rahapesu** või **terrorismi rahastamise kahtlus** tuleb juhinduda käesoleva juhendi punktist 12.
 - **Tehingu ettevalmistamisel või tegemisel** – kui käesoleva juhendi punkti 16 järgimisel ebaharilikkust ei kõrvaldata, tuleb esitada teade (UTR, UAR, TFR-1) RABile, aga **ärisuhte võib luua või juhuti tehingu teha**. Juhul, kui esitatavate **ütluste või põhjenduste**, konkreetse **valdkonna** üldiste riskide või kohustatud isiku **protseduurireeglite** alusel tekib **rahapesu** või **terrorismi rahastamise kahtlus** tuleb juhinduda käesoleva juhendi punktist 12.
 - **Tagantjärele teostatud monitooringu käigus** – kui käesoleva juhendi punkti 16 järgimisel ebaharilikkust ei kõrvaldata, tuleb esitada teade (UTR, UAR, TFR-1) RABile, aga **ärisuhtet võib jätkata**. Juhul, kui esitatavate **ütluste või põhjenduste**, konkreetse **valdkonna** üldiste riskide või kohustatud isiku **protseduurireeglite** alusel tekib **rahapesu** või **terrorismi rahastamise kahtlus** tuleb juhinduda käesoleva juhendi punktist 12.
16. **Ebahariliku tehingu või tegevuse tuvastamisel** tuleb rakendada **tugevdatud hoolsusmeetmeid** eesmärgiga ebaharilikkus kõrvaldada:
- **Kui ebaharilikkus kõrvaldatakse**, isik põhjendab ebahariliku tehingu või toimingu majanduslike või muude eluliselt usutavate selgitustega, ei ole vaja RABile teadet esitada ning võib jätkata ärisuhtet/juhuti tehingut.
 - **Kui ebaharilikkus jääb**, isik ei suuda tehingut või tegevust majanduslike või teiste eluliselt usutavate selgitustega põhjendada tuleb esitada teade (UTR, UAR, TFR-1) RABile, aga ärisuhtet või tehingu tegemist võib jätkata.

Ebaharilike tehingute ja tegevuste näiteid tuleb täiendada sisemistes protseduurireeglites vastavalt kohustatud isiku tegevusvaldkonnast ning konkreetsetes valdkonnas kehtivatest riskidest. Käesolevas juhendis on välja toodud näited, kus kohustatud isikul peaks tekkima kahtlus tehingu või tegevuse ebaharilikkusest, aga kohustatud isik peab lähtuma sisemistest protseduurireeglitest, temaga ärisuhtes oleva kliendi profiilist või juhuti tehingut teha sooviva isiku põhjendustest. Sõltuvalt juhtumi asjaoludest võivad ebahariliku tegevuse või toimingu tunnused põhjustada rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse.

Teate liigid

17. Käesolevas juhendis jagatakse teated järgnevasse liikidesse:
- rahapesu kahtlus;
 - ebaharilik tehing;
 - ebaharilik tegevus;
 - kohustuslik sularahateade;
 - kahtlus või teadmine rahvusvahelise finantssanktsiooni vm sanktsiooni liigi kohaldamise vajadusest;
 - terrorismi rahastamise kahtlus.

Igale liigile vastavad teadet iseloomustavad tunnuste grupid või alamliikide nimetused (edaspidi „tunnuste grupid“). Tunnuste gruppide sisu kirjeldatakse käesolevas juhendis selgituste ja näidete abil. Iga teatega võib seotud olla üks või mitu tunnuste gruppi. Näidete puhul on tegemist mitteammendava loeteluga, mida kohustatud isiku peab tulenevalt oma valdkonna riskidest täiendama¹.

18. Rahapesu kahtluse korral tuleb esitada **rahapesukahtlusega teade (STR, inglise k *Suspicious Transaction Report*)**. Rahapesu kahtluse korral on kohustatud isikul tekkinud **põhjendatud kahtlus**, et tehingus kasutatavad vahendid on või võivad olla kuritegelikku päritolu või suunatud kuritegelikule eesmärgile, olenemata sellest, kas kahtlus tekkis ainult selle tehingu põhjal või ka eelnenud või seotud tehingute või asjaolude koosmõjust. Rahapesu kahtluse korral tuleb kohaldada tugevdatud hoolsusmeetmeid, et kõrvaldada rahapesu kahtlus. Arvestada tuleb asjaoluga, et hoolsusmeetmete kohaldamisega ei tohi isikule, kelle suhtes rahapesu kahtlus tekkinud on, anda mõista, et kohustatud isik on või plaanib Rahapesu Andmebüroole teate esitada. Rahapesu kahtluse korral tehingut teha või ärisuhet luua ei tohi.
19. Ebahariliku tehingu korral tuleb esitada **ebahariliku tehingu teade (UTR, inglise k *Unusual Transaction Report*)**. Ebahariliku tehingu korral on kohustatud isik tuvastanud majanduslikult ebahariliku või ebaloogilise tehingu või teha soovitud tehingu kohta antud selgitused ei ole eluliselt usutavad ning viitavad võimalikule seosele rahapesuga või ebaseaduslikule tulu varjamisele. Ebahariliku tehingu tuvastamisel kohaldab kohustatud isik tugevdatud hoolsusmeetmeid, eesmärgiga isikult ebahariliku tehingu kohta põhjendust saada. Juhul, kui selgitustega ei suudeta tehingu ebaharilikkust majanduslike või eluliselt usutavate selgitustega ära põhjendada tuleb ebaharilikust tehingust teavitada RABi, aga tehingut võib jätkata. Juhul, kui hoolsusmeetmete käigus tekib rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus tuleb esitada vastava teate liigi kohta käiv teade ning juhinduda konkreetse teate liigi selgitusest.
20. Ebahariliku tegevuse korral tuleb esitada **ebahariliku tegevuse teade (UAR, inglise k *Unusual Activity Report*)**. Ebahariliku tegevuse korral on kohustatud isik tuvastanud temaga ärisuhtes oleva isiku või tema äripartneri korduvad või jätkuvad ebaharilikud tehingud või tegevuse. Ebaharilikust tegevusest teavitatakse RABi, kuid tehinguid võib jätkata. Ebahariliku tegevuse tuvastamisel kohaldab kohustatud isik tugevdatud hoolsusmeetmeid, eesmärgiga isikult ebahariliku tegevuse kohta põhjendust saada. Juhul, kui selgitustega ei suudeta tegevuse ebaharilikkust majanduslike või eluliselt usutavate selgitustega ära põhjendada tuleb ebaharilikust tegevusest teavitada RABi, aga tehinguid või ärisuhet võib jätkata. Juhul, kui hoolsusmeetmete käigus ei õnnestu kõrvaldada rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlust, tuleb esitada vastav teade ning juhinduda tekkinud teate liigi selgitusest.
21. **Sularahatehinguga korral üle piirsumma** esitatakse kohustuslik **sularahatehingu teade (CTR, inglise k *Cash Transaction Report*)**. Sularahateade tuleb esitada juhul, kui rahaline nõue täidetakse **sularahas üle 32 000 euro** väärtuses, olenemata sellest, kas tehing tehakse ühe või mitme omavahel seotud maksena. Igast sellisest tehingust tuleb teavitada RABi, aga tehingut või ärisuhet võib jätkata. **Krediidiasutus** teatab RABle viivitamata igast tehingust sularahas summas üle 32 000 euro, **kui krediidiasutusel ei ole tehingus osaleva isikuga ärisuhet**.

¹ Kohustatud isik, tuvastades oma valdkonnas indikaatori, mida käesolevas juhendis sätestatud ei ole, aga vastab juhendis kirjeldatule, esitab selle Rahapesu Andmebüroo üldisele e-posti aadressile info@fiu.ee.

22. **Terrorismi rahastamise kahtluse korral või riskiriigiga seotud tehingu korral tuleb esitada terrorismi rahastamise kahtluse teade (TFR, inglise k *Terrorist Financing Report*).** TFR-teated jagunevad kaheks: TFR-1 ja TFR-2. Juhul, kui riskiriigiga seotud tehingu korral esinevad ebaharilikud asjaolud, tuleb esitada **TFR-1** (terrorismi rahastamise riski teade). Tehingut või toimingut võib jätkata, kui kohaldatakse tugevdatud hooldusmeetmeid. Terrorismi rahastamise kahtluse korral, kui tehing viitab otseselt terrorismi rahastamisele või esinevad tunnused, mis viitavad isiku seotusele terrorismi või vägivaldse äärmuslusega, tuleb esitada **TFR-2** (terrorismi rahastamise kahtluse teade). Tehing tuleb peatada kuni pädeva asutuse edasise juhiseni ning makseteenuse pakkujal on keelatud kliendile mistahes rahalisi vahendeid kättesaadavaks teha.
23. Rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamisel või selle kahtluse korral esitatakse **rahvusvahelise finantssanktsiooni teade (ISR, inglise k *International Sanctions Report*).** Teatamise kohustus on sätestatud RSanSis, kuid teatamine ise toimub vastavalt RahaPTSi nõuetele. Rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamise vajaduse, riski või kahtluse korral ei tohi tehingut lõpuni teha. Tehingut tohib teha, kui RAB annab selleks tagasisidet vastavalt RSanSi sätestatule, sh sätestatu alusel loa erandi kohta. Seda liiki teade esitatakse ka juhul, kui on teada või on põhjendatud kahtlus, et tehing võib olla seotud strateegilise kauba seadusest (edaspidi StrKS) tulenevate kohustuste või muu sanktsiooni liigi rikkumisega, mis ei ole finantssanktsioon, sh massihävitusrelvadega. ISR-teade esitatakse ka siis, kui erikohustustega isik otsustab kohaldada Eestile (RSanSi mõistes) mittesiduvaid, näiteks USA (OFAC) või Suurbritannia (HM Treasury OFSI) kehtestatud sanktsioone, mis ei ole kaetud ÜRO või ELi sanktsioonidega. See puudutab olukorda, kus isik on riskiisust tulenevalt otsustanud, et kohaldab täiendavalt mõne riigi või organisatsiooni kehtestatud sanktsioone, mille kohaldamine pole seadustest tulenevalt otseselt kohustuslik. Eestile mittesiduvate sanktsiooni kohaldamise teadete detailsuse ja ülesehituse osas rakenduvad samad juhised, mis rahvusvahelise sanktsiooni teadetele.

Rahvusvaheline finantssanktsioon on ainuke teate liik, mille esitamisel on teatud liiki indikaatorite korral (vt ISR-indikaatorid) teatajal õigus teavitada teate esitamisest isikut ennast.

KAHTLASTE JA EBAHARILIKE TEHINGUTE TUNNUSED

STR ehk rahapesu või rahapesuga seotud muu kuriteo kahtlusega² teade (põhjendatud kahtlus) – keelatud on tehingut teha või ärisuhet luua, välja arvatud käesoleva juhendi punktis 14 sätestatud juhtudel

STR-INDIKAATORID

1. Ärisuhte loomisel / kliendilepingu sõlmimisel tekkinud rahapesu kahtlus

1.1. Isiku suhtes on varasemalt teadaolev või hoolsusmeetmete rakendamise käigus tekkinud rahapesukahtlus

- Varasemast ajast teadaolevalt või ärisuhte loomisel tema tausta uurides on saanud teatavaks, et isik on tegelenud rahapesu või muude kuritegudega ning esinevad muud viited negatiivsele taustale, mis oluliselt tõstavad riskiastet ning füüsilise isikuna, ettevõtte esindajana või FIE-na võidakse loodavat ärisuhet suure tõenäosusega kasutada kuritegelikel eesmärkidel. Näiteks on avalikest allikatest teada isiku eelnev kuritegelik käitumine või on lähiminekis keeldutud ärisuhte loomisest samadel põhjustel.

- Hoolsusmeetmete rakendamise käigus on tekkinud kahtlus, et ärisuhe luuakse kuritegelike tegevuste toimepanemiseks, rahapesu või muu kuriteo toimepanemise eesmärgil. Näiteks alles loodud ettevõtte küsib põhjendamatu ning ebatavaliselt suuri limiite tehingute tegemiseks ja näitab partneritena ettevõtteid suure riskiga³ või kõrgema rahapesu riskiga⁴ riikidest.

- Õiguskaitseasutuselt laekunud eelnev teave isiku kahtlaste tehingute kohta.

1.2. Kahtlus isiku poolt esitatud andmete tõele vastavuses

- On alus arvata, et isik on esitanud enda või esindatava kohta võltsitud dokumente, ebaõigeid või mittetäielikke olulisi andmeid või varjanud esindatava tegelikke kasusaajaid. Näiteks esitatud paberi formaat, kuupäeva formaat vms ei vasta dokumendi väljaandja geograafilise asukoha tavadele, sama isiku allkirjad erinevatel dokumentidel on identsed (tempel-allkiri) või pandud lõika-ja-kleebi tehnika abil (võimalik ka moonutada kujutist). Isik kasutab tema äritegevust ja/või ametikohta arvestades lihtsatele küsimustele vastamiseks kõrvalist abi.

- Isik ei esine enda nimel või tegutseb kolmanda isiku kontrolli all. Juriidilise isiku esindajad ei ole dokumentides üheselt identifitseeritavad (puudub isikukood või sünniaeg) või neil puudub esindusõigus. Isiku käitumist jälgitakse või kontrollitakse muul moel eemalt.

- Tekib kahtlus, et isik tegutseb kellegi teise huvides.

- Tekib kahtlus, et isik proovib luua ärisuhet kehtetu volituse või identifitseerimisdokumendiga.

- Esitatud dokumentide puhul tekib võltsimiskahtlus.

³ Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus 2016/1675 vt <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1553086446597&uri=CELEX:02016R1675-20181022>

⁴ Kohustatud isiku poolt koostatud riikide nimekiri enda tegevusvaldkonna ja majandustegevuse alusel riskianalüüsi tulemusena.

- Isiku poolt esitatav ärimudel ei ole usutav või teostatav ning sellest tulenevalt tekib kahtlus, et ärisuhte loomise või juhuti tehingu eesmärk on rahapesu või teiste kuritegelike tegevuste toimepanemine.

1.3. Krediidi- või finantseerimisasutus keeldub isikuga ärisuhtesse asumisest seoses hoolsusmeetmete täitmise võimatusega

- Ei ole võimalik üheselt tuvastada isikusamasust või esindusõigust või neid kontrollida.

- Isik keeldub täiendavate andmete või küsitud dokumentide esitamisest.

- Ei ole võimalik tuvastada tegelikku kasusaajat, v.a. korteri- ja hooneühistute, avalik-õiguslike ja börsiettevõtete puhul.

- Isiku või esindatava kapitali moodustavad esitajaväärtpaberid.

2. Tehingute teostamisel

2.1. Rahapesukahtlus sularahatehingu korral

- Juhutehing, kus isik, kellega pole loodud ärisuhet maksab sularaha sisse üle 10 000 euro väärtuses teise isiku kontole või saadab sularaha läbi makseasutuse välisriiki teise isiku kontole, ilma usutava selgituseta või püüab jääda tundmatuks.

- Suures ulatuses (suur ulatus sõltub kontekstist, tavapärase tegevusega võrreldes) saabunud raha kiire väljavõtmine sularahas, mis ei ole majanduslike huvidega või konkreetse isiku tavapärase tegevusega kooskõlas (näiteks kelmuse tulemusena saadud raha tahetakse koheselt sularahaks teha). Võimalik, et kasutatakse mitut pangakaarti ATMis või makseasutust.

- Tehingute monitooringu tulemusena (võimalik, et eelnevalt on saadetud UAR, kuna tehingud tundusid ebaharilikena) on tekkinud kahtlus, et isik osutab nn raha sulatamise teenust vähemalt summas 100 000 eurot, järgmine raha väljamakse või ATMist väljavõtmine tuleb võimalusel peatada, vormistada STR märkega „KIIRE“ ja oodata RABi tagasisidet.

- Isik keeldub vastamast küsimusele vara päritolu ja tehingu eesmärgi kohta.

2.2. Isiku suhtes on varasemalt teadaolev või hoolsusmeetmete rakendamise käigus tekkinud rahapesukahtlus

- Varasemast ajast teadaolevalt või ärisuhte loomisel isiku tausta uurides on saanud teatavaks, et füüsiline isik on tegelema rahapesu või sellega seotud kuritegudega või esinevad muud viited kuritegelikule taustale **ning ka tehtav tehing tekitab rahapesu kahtluse**. Näiteks on juba eelneva kelmusekahtlusega raha kontole saabunud või on sisse tulnud summa pärit isiku jaoks ebaharilikust allikast.

- Isik, kelle kohta on teadaolev kuriteokahtlus, **müüb** kinnisvara, hinnalist vallasvara või väärtpabereid (sealhulgas ettevõtte osakuid).

- Hoolsusmeetmete rakendamise käigus on tekkinud variisiku kahtlus **ning tehtav tehing viitab rahapesule**.

2.3. Ärisuhtes oleva isiku või juhuti tehingut teha sooviva isiku tehingupartneri suhtes hoolsusmeetmete rakendamise käigus tekkinud rahapesukahtlus

- Ärisuhtes oleva isiku või juhuti tehingut teha sooviva isiku tehingupartneriks on isik, kelle kohta on teada seotus kuritegelike gruppidega või isiku kodulehel vm avalikud andmed viitavad kuritegelike teenuste osutamisele (näiteks rahapesu eesmärgil panga- või maksekonto avamine, volituse alusel maksete vahendus, tehingute tegemine teise isiku nimel näiteks sularaha sissemakse kontole või kolmandale isikule) või muule kuriteole (näiteks tehingupartneri kodulehel on viited kaubandussidemetele Põhja-Koreaga või ebaseaduslikule relvaärile, avaldatud on usaldusväärne info isiku korruptiivsetest sidemetest mõne riigi valitsusega jne).

- Tehingu teiseks osapooleks või tema pangaks on mitteresidendist varipank (mn *shell bank*).

- Ebahariliku tehingu puhul ei ole ärisuhtes oleva isiku tehingupartneri suhtes võimalik hoolsusmeetmeid⁵ rakendada.

- Tehing kinnisvaraga on anonüümne – advokaatide poolt teostatav tehing – osalev konto on advokaadi deposiitkonto, ostja mitteresidendist juriidiline isik.

2.4. Rahapesukahtlus kontodel tehtavate tehingute korral

- Sissetuleva makse korral üle 1000 euro ei ole saaja nimi ilmselgelt vastavuses konto omaniku nimega ning tehingu suhtes on tekkinud rahapesu kahtlus.

- Eelnevalt on teada või on alust arvata, et kontol olev raha on saadud kuriteo tulemusena.

- Kahtlus kontode võrgustiku osas, mille eesmärgiks on vara päritolu hägustamine. Järgmine kontole või kontolt tehtav ülekanne tuleb võimalusel peatada, vormistada STR märkega „KIIRE“ ja oodata RABi tagasisidet.

- Sisse tulnud makse kutsuti tagasi kuriteo kahtluse tõttu. Teade saadetakse ka siis, kui makse on tagastatud.

- Sisse tulnud makse puhul üle 32 000 euro füüsilise isiku ja üle 100 000 euro juriidilise isiku puhul, puudub makse selgitus või selgitusest ei selgu tehingu olemus ja isik ei esita piisavaid selgitusi või dokumente (näiteks makse selgitus füüsilise isiku puhul „raha“, „ülekanne“ vms ja juriidilise isiku puhul „kaup“, „leping“, „võlg“, „arve“ või nende vaste mõnes muus laialt levinud keeles ilma täiendavate arusaadavate selgitusteta jms).

- Juriidiliste isikute vahel tehakse korduvalt makseid ühe ja sama selgitusega, näiteks viidatakse ühele ja samale lepingule, mis pole eluliselt usutav ning antud selgitusest ei selgu tehingu olemus või isik ei esita piisavaid selgitusi või dokumente.

- Ärisuhtes oleva isiku kontol on nn transiitkonto tunnused (raha tuleb suurte summadena välisriigist ja liigub edasi välisriikide kontodele- võimalik, et enne liikudes n-ö siseriigis seotud kontode vahel, makseselgitused ei ole usutavad, ei vasta deklareeritud profiilile või tehingutel on maksevahenduse tunnused). Järgmine kontole või kontolt tehtav ülekanne tuleb võimalusel peatada, vormistada STR märkega „KIIRE“ ja oodata RABi tagasisidet.

⁵ Kui hoolsusmeetmed kohaldamine kohustatud isiku poolt on nõutav.

- Ettevõtte tehingud on finantsteenuse osutamise tunnustega, aga puudub vajalik tegevusluba ning teenuse pakkumise kohaks on Eesti.
- Internetipanga vahendusel, või muu otsese kontaktita krediidi- või finantseerimisasutuse poolt pakutavat teenust kasutab selleks õigusi mitteomav isik (teenust kasutatakse vale identiteediga või kuritarvitatakse isikule väljastatud kasutajatunnuseid, parooli jms).
- Esinevad rahapesuskeemi tunnused.

2.5. Isik ei esita tehingu kohta hoolsusmeetmete täitmiseks vajalikus ulatuses selgitusi või dokumente või esitatu ei ole eluliselt usutav

- Isiku tehingu osas on tekkinud kahtlus või tehing on piisavalt ebaharilik, et küsida täiendavaid andmeid ja dokumente tehingu ning vara päritolu kohta. Isik keeldub selgituste või dokumentide esitamisest või tema selgitused ei ole eluliselt usutavad või dokumentides ilmneb võltsimiskahtlus (näiteks esitatud paberi formaat, kuupäeva formaat vms ei vasta dokumendi väljaandja geograafilise asukoha tavadele, sama isiku allkirjad erinevatel dokumentidel on identsed (tempel-allkiri) või lisatud lõika-ja-kleebi tehnika abil (võimalik ka kujutist moonutada), dokumentide kuupäevad ja väidetavad sündmused on omavahel vastuolus jms).
- Välisriigi tsiviilkohtu või vahekohtu otsus, mille alusel tehakse ülekandeid, ei ole eluliselt usutav või on ilmselt fiktiivse iseloomuga.

2.6. Isiku tehingu asjaolude hindamisel on tekkinud kahtlus, et tehingu objektiks olev vara on rahapesu objekt

- Piiratud teovõime kahtlusega isik müüb oma hinnalist vallasvara või kinnisvara turuhinnast oluliselt odavamalt.
- Kinnisvara eest maksab täishinna *off-shore*⁶-ettevõtte.
- Ettevõtte, mille tegelikke kasusaajaid ei ole võimalik üheselt tuvastada, ostab tegutseva ettevõtte osakuid ulatuses, mis tagavad kontrolli nimetatud ettevõtte üle.

2.7 Kahtlus, et tehingu objektiks olev vara on pettuse objekt või seda kasutatakse rahapesuks (eksiteele viidud isiku tehingud)

- Isiku selgitused, tema ebatavalise tehingu sisu kohta, viitavad osalemisele tuntud pettuskeemis (nt võltsloterii, püramiidskeem, hügelpärandus, sotsiaalkelmus, kiirtulu lubavad investeerinud, e-posti liikluse ülevõtmine jne).
- Isik kingib / annab ära / kannab üle oma vara MTÜ-le või sihtasutusele, mille tegevuses on avalikkusele teadaolevalt kelmuse tunnused.
- Isik keeldub tagasi maksmast kuriteo kahtluse tõttu tagasi kutsutud raha.

2.8 Kahtlus, et tehingu objektiks olev vara või teenus (nt tehnilise abi osutamine) on seotud strateegilise kaubaga ja tehing rikub strateegilise kauba seadust

⁶ *Off-shore*-riigid (käesoleva juhendi mõistes) on Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) poolt koostatavas riikide nimekirjas toodud kolmandad riigid „Offshore Financial Centers (OFCs) IMF Staff Assessments“ .
<https://www.imf.org/external/NP/ofca/OFCA.aspx>

- Tehingud strateegilise kaubaga ilma vastavat luba omamata või sellistele tehingute toimumiseks toetavate teenuste (sh vahendamine, tehniline abi) osutamine. Samuti muu strateegilise kauba seadusega keelatud tehing, v.a massihävitusrelvadega.

UTR – ebatavalise tehingu teade – tehingu võib lõpuni viia, aga esitada teade RABile

UTR-INDIKAATORID

1. Kliendi-, toote- või teenuslepingu sõlmimisel

- Ebaharilikud asjaolud kliendi- või teenuse-/tootelepingu sõlmimisel, mis viitavad võimalikele kuritegelikele kavatsustele või isikust petliku mulje loomisele.

1.1 Isiku kohta on varasemalt teada või hoolsusmeetmete rakendamise käigus on selgunud asjaolud, mis võimaldavad kahelda isiku usaldusväärsuses

- Isiku kohta on eelnevalt teada variisiku kahtlus või see tekib hoolsusmeetmete rakendamise käigus.

- Juriidiline isik on registreeritud jurisdiktsioonis, mille kohta on rahapesu tõkestamise nõukoja poolt avaldatud seisukoht⁷, et riigi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete rakendamises esineb tõsiseid puudujääke.

- Juriidilise isiku töötajate arv on seda tegevusala silmas pidades ilmselgelt majanduslikult põhjendamatu.

- Isik ei soovi kodusele aadressile saadetud kirjavahetust või juriidilise isiku aadressiks on märgitud postkast.

- Dokumentatsiooni kliendi identifitseerimiseks ja kutse- või tegevusala kontrollimiseks annab vahendaja, kellel ei ole selget põhjust tehingus osaleda.

- Juriidilise isiku omandistruktuur ei ole läbipaistev.

1.2 Isik käitub ebaharilikult

- Isiku välimus ja käitumine ei ole kooskõlas isiku poolt soovitava kliendisuhetega ja/või tellitud teenustega.

- Isik kasutab kõrvalist abi dokumentide täitmisel või ei oska neid täita.

- Isik ei tunne esindatava isiku tegevuse iseloomu, ei oska põhjendada tellitud teenuste vajalikkust, selgitustes ilmnevad vastuolud.

- Isik ei tea või püüab varjata esindatava isiku kohta käivaid andmeid (nt tegelikke kasusaajaid, omanikke, asukohta, kontaktandmeid vms).

- Isik ei oska kirjeldada oma võimalikke koostööpartnereid ja/või tegevuspiirkondi.

⁷ Rahapesu tõkestamise nõukoja seisukoht: <http://www.fatf-gafi.org/countries/#high-risk>

- Isik tunneb ebaharilikult suurt huvi rahapesu tõkestamise meetmete rakendamise vastu.
- Isik teeb ettepaneku või püüab hoolsusmeetmete rakendamist vältida.

1.3 Isiku poolt esitatud ebaharilikud dokumendid

- Isik esitab valed või mitteeksisteerivad kontaktandmed või juriidilisel isikul puudub kontakttelefon.
- Isiku esindusõigust tõendavad dokumendid on kehtetud.
- Isik kasutab dokumentides mitte eksisteerivat aadressi.
- Esinevad vastuolud juriidilise isiku või muu ühenduse dokumentatsioonis.
- Esitatud dokumentides paberi mõõtmed või kuupäeva formaat ei vasta dokumendi koostamiskoha standarditele.

1.4 Ebaharilik tegevus teenuste tellimisel / ebaharilikud lepingutingimused

- Isik taotleb ebatavaliselt suuri limiite, mis ei ole vastavuses selle isiku välimusega, võime ja kogemustega antud valdkonnas tegutseda, eeldatava käibega, või ettevõtja puhul majandustegevuse mahuga.
- Isik tellib kolm või enam pangakaarti, mis ei ole vastavuses selle isiku eeldatava käibe, töötajate arvu või tegevuse iseloomuga.
- Ettevõtja soovib taotleda laenu või sõlmida liisingulepingut vara omandamiseks, mis ei ole vastavuses tema tavapärase või kavandatava tegevusalaga.
- Isik soovib märkida liisinguvara kasutajaks temaga ametialaselt või isiklikult mitteseotud isikut.
- Liisinguvara tegelikult kasutajaks ei ole krediidi- või finantseerimisasutusele teatatud isik või temaga seotud isik.
- Isik tunneb lepingu sõlmimisel ebatavaliselt suurt huvi lepingu katkestamise, kindlustushüvitise väljamakse suuruse ja tõenäosuse üle, kui kahjujuhtum saabuks varsti peale lepingu sõlmimist.
- Isik soovib sõlmida elukindlustust lühemaks kui 3-aastaseks perioodiks ning esinevad muud juhendis nimetatud tunnused, mis võivad osutada ebaseaduslikule tegevusele.
- Sõlmitakse elukindlustusleping, millega kaasnevad kindlustusmaksed on ebaproportsionaalsed kindlustusriskide ja muude lepingu asjaolude suhtes.
- Soodustatud isik asendatakse kindlustuslepingu kehtivuse ajal isikuga, kellel ei ole perekondlikku seost poliisi omanikuga.
- Kindlustusvõtja katkestab lepingu, ilma, et isik tunneks huvi sellega kaasnevate suurte leppetrahvide või muude lisakulutuste pärast, mis tal selle tulemusena tasuda tuleb.

- Müüja palub kanda kinnisvara müügist saadud summa kolmanda isiku arvele, välja arvatud juhul, kui sellega kaasneb müüja või müüjaga seotud isiku võlakohustuse täitmine või muu lepingus nimetatud või kokku lepitud kohustuse täitmine.
- Isik on nõus ostma või ostab kinnisvara makstes selle eest tunduvalt üle turuhinna.
- Notaril tekib kahtlus, et ostu-müügilepingusse kantud vara hind erineb tunduvalt vara tegelikust turuväärtusest (suurem või väiksem).
- Dokumentatsiooni kliendi identifitseerimiseks või kutse-/tegevuskoha kontrollimiseks annab vahendaja, kellel ei ole selget põhjust toimingus osaleda.
- Notaril palutakse tõestada tehing, millel puudub majanduslik põhjendatus.
- Isik on valmis andma laenu või investeerima intressimääraga, mis ei ole kasulik ega konkurentsivõimeline.
- Isik kannab raha notari deposiiti tehingu tegemiseks, tehing jääb ära, aga isik palub deposiitkontol oleva vara kanda isiku X kontole.
- Notariaalse lepingu sõlmimisel ei avaldata tasumise viisi ja summat.
- Vähemalt ühe lepingupoole suhtes on variisiku kahtlus.
- Isik pöördub advokaadi või muu nõustamisteenust pakkuva isiku poole ettepanekuga, mis oma olemuselt viitab rahapesule.
- Isik palub advokaadil või muu nõustamisteenust pakkaval isikul tutvustada ennast finantsinstitutsioonidele.
- Isik avaldab soovi kasutada advokaadi või muu õigusteenuseid pakkuva isiku kontot raha deponeerimiseks või arveldusteks, sooviga tagada seeläbi oma anonüümsust.
- Isik soovib kasutada teenuseid äriühingu asutamisel eesmärgiga säilitada oma anonüümsus ning varjata äriühingu asutamiseks ning äritegevuses kasutatavate rahaliste vahendite päritolu.
- Usaldusfondide või äriühingute teenust soovib kasutada välisriigi resident, kellel puuduvad sidemed Eestiga või kes pärineb kõrgema rahapesuriskiga riigist või territooriumilt.
- Tavapäraselt passiivse majanduskäibega või äsja asutatud ettevõtte esitab andmeid ebaharilikult suure käibe või kasumlikkuse kohta eesmärgiga saada krediiti ettevõtlusega otseselt mitteseotud kuludeks (nt äsja asutatud ettevõtte poolt luksusauto liisimine).

2. Tehingute teostamisel

- Tehingu tegemisel ilmnevad ebaharilikud asjaolud, mis viitavad sellele, et tehingu tegelik eesmärk ei ole selge või seda püütakse varjata.
- Ilmses pankrotiohus ettevõtte müüb oma vara eesmärgiga mitte täita oma kohustusi võlausaldajate ees.
- Isik on suurelt panustanud spordiüritusele, millel on kokkuleppe kahtlus.

2.1. Ebaharilik tehing sularahaga

- Ebaharilikult suur (ebaharilikkus sõltub riskipõhisest lähenemisest ja kontekstist, tavapärase tegevusega võrreldes) sularahatehing võrreldes hariliku käibega.
- Üle 10 000 euro väärtuses sularahas finantstoodete ostmise, kui see ei vasta kliendi profiilile või kui sellel puudub loogiline selgitus või kui klient ei suuda selgitada/tõendada sularaha päritolu.
- Isik soovib valuuta vahetamisel võimalikult suuri rahakupüüde (kupüürid väärtuses rohkem kui 200 eurot).
- Üle 10 000 euro väärtuses väikeste kupüüride vahetamine suuremate vastu.
- Üle 10 000 euro väärtuses sularaha vahetamine ühest või mitmest valuutast teise, ilma mõistliku põhjendusega.
- Üle 10 000 euro väärtuses sularaha vahetamise järel palutakse raha üle kanda teisele isikule või teises riigis asuvale kontole.
- Rikutud kupüüride vahetamine suures ulatuses üle 10 000 euro väärtuses.
- Panuste tegemine või mängužetonide ostmise sularahas üle 2000 euro väärtuses.
- Üle 10 000 euro väärtuses sularahas vara ostmise ilma selge majandusliku põhjendusega.
- Isik teeb sularahas makse alla isiku tuvastamise piirmäära, eesmärgiga vältida tuvastamist.

2.2. Ebaharilik tehing kontrol

- Üksik ebatavaliselt suures summas (sõltub riskipõhisest lähenemisest ja kontekstist, tavapärase tegevusega võrreldes), harilikule käibele mittevastav ja piisavalt põhjendamata makse.
- Üle 10 000 euro väärtuses tehing *off-shore*-piirkonnas asuva isikuga ilma majandusliku põhjendusega.
- Pangalaenu või liisingu ennetähtaegne tagastamine selle kliendi jaoks ebaharilikult suures (ebaharilikkus sõltub riskipõhisest lähenemisest ja kontekstist, tavapärase tegevusega võrreldes) ja harilikule käibele või sissetulekule mittevastavas summas.
- Juriidiline isik tasub erinevate, majanduslikult põhjendamatu ja/või tegevusega mitteseotud konsultatsiooniteenuste eest *off-shore*-piirkonnas registreeritud isikule.
- Makse teostatakse varifirma või *off-shore*-piirkonnas asutatud panga kaudu.
- Isik soetab, üürib või liisib vahendeid toreduslikeks kulutusteks (nt luksusautosid või meresõidukeid) vahendite eest, mis pärinevad majanduslikult põhjendamatu ja/või tegevusega mitteseotud sularahatehingutest või *off-shore*-piirkonnas registreeritud isikutelt.
- Isikule makstakse virtuaalvääringu eest kolmanda isiku kontolt (välja arvatud makseteenusepakkuja või virtuaalvääringute vahetamise ja vahendamise seotud teenuste pakkuja, kelle äritegevuseks on selliste maksete vahendamine).

- Esinevad juhendis nimetamata tunnused ebahariliku tehingu kohta kontrol, mis võib osutada ebaseaduslikule tegevusele.

2.3. Ebaharilik tehing virtuaalvääringuga

- Klient ostab virtuaalvääringuid ühe tehinguga rohkem kui 32 000 euro väärtuses.
- Üksik suur virtuaalvääringute ost-müük kasutades ühte või mitut virtuaalvääringutega seotud tehingut tegeva isiku tuvastamist raskendavat teenust, näiteks trumli või segamise teenus (*tumbler*, mikser).
- Riikliku taustaga isik (PEP) on ostnud või müünud virtuaalvääringuid üle 10 000 euro väärtuses.
- Virtuaalvääringu tehingu puhul kasutatakse isiku identifitseerimise võimatust või raskendamist garanteerivate/reklaamivate vahendajate teenuseid (näiteks teenusepakkujad, kes lubavad isiku andmeid õiguskaitseasutustele mitte edastada).
- Virtuaalvääringu eest ostetakse vara rohkem kui 32 000 euro väärtuses.

2.4. Ebaharilik tehing väärtpaberitega

- Klient maksab väärtpaberite eest sularahas, virtuaalvääringus või *off-shore*-piirkonna konto kaudu.
- Klient kannab, pandib või laenab ostetud väärtpaberid kolmandale isikule.
- Tehingus osalevad esitajaväärtpaberid.
- Väärtpaberitehingud, kus makse ei liigu vastu väärtpabereid müünud isikule või selle isikuga mitteseotud isikule ning selleks puudub loogiline majanduslik või muu eluliselt usutav põhjendus.
- Järjest mitmete tehingute tegemine väärtpaberitega ilma selge majandusliku põhjenduseta.
- Ebaharilik tehing väärtpaberitega, tehing ei ole kooskõlas väärtpaberitega teostatavate tehingute üldise praktikaga ning selleks puuduvad majanduslikult või eluliselt usutavad põhjendused.

2.5. Ebaharilik tegevus tehingu tegemisel

- Klient annab ettevõttega mitteseotud isikule (variisiku kahtlus) volitused tavapärasest majandustegevusest erineva, ebahariliku või suuremahulise tehingu tegemiseks.
- Klient esitab tehingu kohta segaseid andmeid või muudab selgitusi või ei tea üksikasju selle eesmärgi ja selles kasutatud vahendite päritolu kohta.
- Klient kiirustab põhjendamatult tehingu tegemisega.
- Klient muudab või soovib tehingut pärast lisadokumentide või täiendavate selgituste küsimist muuta.
- Isik tasub isikliku tarbimise vajaduste eest juriidilise isiku või valitsusasutuse või valitsusasutuse poolt hallatava asutuse krediit- ja deebetkaardiga, või kaardiga, millel puuduvad isikuandmed.

- Isik teavitab, et rahalised vahendid tuleb väljastada tema nimel ja arvel tegutsevale kolmandale isikule.
- Mängužetonid või rahalise panuse ühikud (ehk mängu nominaalid) müüakse tagasi sooviga kanda raha pangakontole võiduna või väljastada võiduna sularahas.
- Isiku mänguvahendite või võidu ülekandmine/müümine teisele isikule.
- Isik püüab teha fiktiivset tehingut.
- Isik soovib peale lühiajalist mängimist järele jäänud krediidi üle rahaks tagasi vahetada ning nõuab hasartmängu korraldajalt tõendit temale raha väljamaksmise kohta.

2.6. Ebaharilik tehing kinnisvaraga

- Kinnisvara eest tasutakse finantseerimisasutuse kaudu, mis asub *off-shore*-piirkonnas või piirkonnas, kus usaldusväärsete allikate, nagu vastastikuste hindamiste, aruannete või avaldatud järeларуannete kohaselt ei ole kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise tõhusaid süsteeme, mis oleksid kooskõlas rahapesu tõkestamise nõukoja soovitustega või neid süsteeme ei rakendata.
- Kinnisvara eest maksab või vahendustasu tasub tehinguga mitteseotud isik.
- Kinnisvara eest makstakse tehinguga mitteseotud isikule.
- Lühikese ajaperioodi jooksul tehakse sama kinnisvaraga uus tehing eelmisest tehingust tunduvalt erineva hinnaga, kui see ei ole seostatav üldise kinnisvarahinna muutusega.
- Kinnisvara soetamine riikliku taustaga isikute (PEP) poolt vahenditega, mis ei ole seotud teadaolevate legaalsete vara allikatega.

UAR – ebatavalise tegevuse teade – kliendisuhet võib jätkata

UAR-INDIKAATORID

Ebaharilik tegevus- pikemaajaline tegevus, kus asjaolude kordumine tekitab kahtluse, mis teatud tingimustel võivad viidata kuriteole – toiming/tehing viiakse lõpule, kuid teatatakse RABi. Kui tekib põhjendatud kuriteo kahtlus, teatatakse viimasest või pooleliolevast tehingust STR ja tehing võimalusel peatatakse ning oodatakse RABi tagasisidet.

1. Isiku ebaharilik käitumine

- Ebamõistlikult suurel hulgal kontode (sh virtuaalsete kaardikontode) loomine.
- Ootamatu ja põhjendamatu konto limiitide oluline suurendamine.
- Klient annab mitteseotud isikutele volitused suurte tehingute tegemiseks või hoiulaeka kasutamiseks enda nimel.
- Kliendi elustiil ja väljaminekud ei vasta tema legaalsele sissetulekule.

2. Ebaharilikud sularahatehingud, mis ei ole seotud isiku tavapärase majandustegevusega

- Klient teeb sageli sissemaksid sularahas üle 10 000 euro väärtuses.
- Klient teeb korduvalt sularahas üle 10 000 euro väärtuses ülekandeid välisriigi kontole.
- Klient teeb sageli sularahas üle 10 000 euro väärtuses ülekandeid teise, temaga mitteseotud isiku kontole.
- Üle 10 000 euro väärtuses sularaha sissemaksed kliendi poolt, kellel võivad olla seosed kuritegeliku tegevusega .
- Klient külastab hoiulaegast vahetult enne üle 10 000 euro väärtuses sularaha sissemaksid või pärast sularaha väljavõtmist.
- Kliendi kontole tehtud sagedased sissemaksed võetakse välisriigis ATM kaudu välja.
- Klient võtab ettevõtte kontolt regulaarselt välja üle 10 000 euro väärtuses sularaha, milline käitumine ei ole seletatav selle isiku ning selle valdkonna üldise äritegevusega.
- Laekunud summade välja võtmine osade kaupa erinevates väljastuskohtades (ATMid, kontorid).
- Klient ostab sageli sularaha eest investeerimiskulda.
- Isik soovib teostada rahasiiret paljudele erinevatele osapooltele.
- Sularaha sissemaksed isiku kontole, millelt tasutakse laenu- ja liisingumakseid ning muid varalisi kohustusi, kusjuures tavapärase tegevus antud kontol, kas puudub või ei vasta sellisele tegevusele.

3. Tegevusloata finantsteenuste osutamise tunnused

- Isiku tehingutel on finantsteenuse osutamise tunnused, kuid puudub vajalik tegevusluba.
- Klient osutab tegevusluba eeldavat virtuaalvääringu teenust tegevusluba omamata.
- Suuremahuline esmane mündipakkumine (ICO – *initial coin offering*) vastab oma olemuselt väärtpaberi mõistele (väärtpaberituruse seaduse § 2 lg 1), aga puudub vastav tegevusluba.
- Tehingud väärtpaberitega ilma vastavat tegevusluba/registreeringut omamata.

4. Ebaharilikud tehingud virtuaalvääringutega

- Klient ostab virtuaalvääringuid mitme omavahel seotud tehinguga rohkem kui 32 000 euro väärtuses.
- Klient müüb üle 32 000 euro väärtuses virtuaalvääringuid mitme järjestikuse tehinguga, virtuaalvääringute päritolu ei ole teada.
- Regulaarne virtuaalvääringute ost-müük läbi isiku identifitseerimise võimatust või raskendamist garanteerivate/reklaamivate vahendajate teenuste (näiteks teenusepakkujad, kes lubavad isiku andmeid mitte edastada õiguskaitseasutustele).

- Regulaarne virtuaalväaringute ost-müük kasutades ühte või mitut virtuaalväaringutega seotud tehingut tegeva isiku tuvastamist raskendavat teenust, näiteks trumli või segamise teenus (*tumbler*, mikser).

5. Ebaharilikud tehingud kontol

- Klient teeb sageli suuri tehinguid, mis ei vasta tema legaalsele sissetulekule.

- Mitmed omavahel mitteseotud isikud teevad lühikese ajaperioodi jooksul makseid ühele kontole, millele järgneb vara sularahas väljavõtmine või edasi kandmine või muu tegevus, mis ei vasta vara kogumise eeldatavale eesmärgile.

- Füüsilise ja juriidilise isiku kontode vahel on sagedased ja selge põhjenduseeta tehingud.

- Deebet- või krediitkaarti kasutab kaardi omanikuga mitteseotud isik.

- Sagedane tšekkide ostmine või müümine, mis ei ole vastavuses kliendi profiiliga.

- Vahendid paigutatakse mitmele kontole, need koondatakse seejärel ühele ja edastatakse välisriiki.

- Aktiivse tegevuseeta konto saab ülekande või seeria ülekandeid, millele järgnevad sagedased sularaha väljavõtmised, kuni ülekantud vahendid on välja võetud.

- Ettevõtte kontol tehtavad suuremahulised finantstehingud ei ole omavaheli loogilises ärilises seoses (näiteks sisse tulevad vahendid ühe kaubagrupi eest ning välja lähevad vahendid teise kaubagrupi eest, mis ei ole majanduslikult loogilised või ei ole majanduslikult/eluliselt usutavad).

- Tegevus kontol on vastuolus deklareeritud äritegevusega seotud üldise praktikaga.

- Juriidilise isiku sagedased kulutused toidule, majutusele, transpordile, turismifirmadele, hotellidele, mis ei ole vastavuses ettevõtte tavapärase majandustegevusega.

- Isiku poolt sageli teostatavad maksed ning laekumised summas, mis jäävad vahetult alla summa, millega kaasneb hoolsusmeetmete kohaldamine või RABile teate esitamine.

- Isik soovib tehingut jagada mitmeks tehinguks sularahas, eesmärgiga mitte ületada summapõhise teatamiskohustuse piirmäära.

- Enne laenu- või liisinglepingu sõlmimist on oluliselt suurenenud laekumised tavapäraselt madala sissetulekuga või sissetulekuta isiku kontole, mis võib viidata variisiku kahtlusele.

6. Ebaharilikud tehingud väärtpaberitega

- Väärtpabereid kasutatakse sageli makseinstrumendina kauba või teenuse eest tasumisel.

- Tehakse tehinguid esitajaaktsiatega.

- Väärtpaberite soetamine riikliku taustaga isikute (PEP) poolt vahenditega, mis ei ole seotud teadaolevate legaalsete vara allikatega.

- Klient suunab väärtpaberitehingutest saadud vahendid isikuga mitteseotud isikule.

7. Ebaharilikud tehingud valuuta vahetamisel

- Isik toob regulaarselt väiksemates kupüürides erinevaid valuutasid ja vahetab need suuremateks kupüürideks.
- Mitteresident vahetab korduvalt suurtes summates asukohariigi valuutat eurode või dollarite vastu.

8. Ebaharilik tegevus hasartmängude mängimisel

- Isik võidab süstemaatiliselt suuri summasid.
- Isik soovib sageli mängužetoonid või rahalise panuse ühikud (ehk mängu nominaalid) tagasi müüa eesmärgiga kanda raha pangakontole võiduna või väljastada sularahas võiduna.

9. Ebaharilik äritegevus

- Raamatupidamisteenuse osutamisel või raamatupidamise kontrollimisel ilmnevad viited vara omastamisele.
- Isik pöördub kas põhjuseta, ebaselgetel asjaoludel või õige ja õiglase aruandluse vältimise eesmärgil sageli erinevate raamatupidamisteenuse osutajate poole.
- Ettevõtte ja osanike või aktsionäride vahelised laenud ei ole kooskõlas äritegevusega.
- Alusdokumentide läbivaatamine näitab äritegevuse väärkajastamisi.
- Ettevõtte maksab arveid juriidilistele isikutele, mis asuvad riigis, kus puuduvad piisavad rahapesu tõkestamise meetmed või *off-shore*-piirkonnas.
- Ettevõtte omandab suured isikliku tarbimise objektid (st paadid, luksusautod, isiklikud elamud ja majad), kui sellised tehingud ei ole kooskõlas ettevõtte tavapärase äritegevusega või selle konkreetse majandusharuga.
- Tehingus osalevad riikliku taustaga isikud (PEP) või nendega seotud isikud, kes saavad või saadavad ebatavaliselt suuri summasid ülekandega või sularahas.
- Ettevõtte on RahaPTS-i mõistes kohustatud isik, kuid ei täida piisavalt hoolsuskohustusi.
- Ettevõtte on RahaPTS-i mõistes kohustatud isik, kuid ei täida teatamiskohustust.
- Isik soovib advokaadi kaasabil või tema nimel teha tehinguid, millel puudub majanduslik põhjendus.

CTR – sularaha teade – summa üle piirsumma sularahas

Selle teate liigi juures on indikaatorid tehingu kirjelduse täpsustamiseks. Esimesed kaks näitavad, kas kohustusliku sularaha teate puhul jõuti piirsummani ühe tehinguga või mitme omavahel seotud tehinguga. Järgmised kolm täpsustavad situatsiooni, kus tollikontroll Ühenduse välispiiril peab teatama sularaha liikumisest üle riigipiiri.

CTR-INDIKAATORID:

1–2 krediidiasutustele juhutehingutes, kui tegemist ei ole kliendiga ja teistele kohustatud isikutele kõigi tehingute puhul

3–5 – tollile

- 1. Sularahatehing üle 32 000 euro väärtuses ühe maksena**
- 2. Sularahatehing üle 32 000 euro väärtuses mitme omavahel seotud maksena kuni üheaastase perioodi jooksul**
- 3. Sularaha piiril – deklaratsioon üle 10 000 euro**
- 4. Sularaha piiril – deklareerimata üle 10 000 euro väärtuses**
- 5. Sularaha piiril – kui on teada kuritegelik päritolu**

TFR – terrorismi rahastamise kahtluse teade⁸

Terrorismi rahastamise **riskile** viitav teade (TFR-1) tuleb esitada siis, kui tehingu osapool (füüsiline isik, juriidiline isik või muu ühendus) on seotud riskiriigiga ning esineb **riskiindikaator** (vt loetelu TFR-1 all). Tehingut või toimingut võib jätkata, kui kohaldatakse tugevdatud hoolsusmeetmeid. Lisaajendina tuleb esitada kõik teadaolevad riskiindikaatorid.

Terrorismi rahastamise **kahtlusele** viitav teade (TFR-2) tuleb esitada siis, kui esineb **kahtlusindikaator** (vt loetelu TFR-2 all). Tehing tuleb peatada kuni pädeva asutuse edasise juhiseni ning kohustatud isikul on keelatud kliendile mistahes rahalisi vahendeid kättesaadavaks teha. Lisaajendina tuleb esitada kõik teadaolevad riskiindikaatorid (loetelu TFR-1 all).

Kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riik (nn **riskiriik**) – riik, mis on toodud välja Rahapesu Andmebüroo kahtlaste tehingute tunnuste juhendi lisas („**Kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riigid** ehk nn **riskiriigid**“). **Riskiriikide nimekiri on leitav Rahapesu Andmebüroo kodulehelt.**

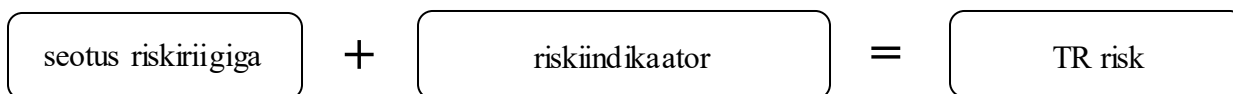
Tehingu osapool⁹ seotus riskiriigiga (loetelust vähemalt üks):

- 1) füüsiline isik on sündinud riskiriigis,
- 2) füüsiline isik omab riskiriigi kodakondsust,
- 3) füüsiline isik omab elukohta riskiriigis või kasutatavate sidevahendite andmed (telefoninumber, e-posti aadress) viitavad viibimisele riskiriigis,
- 4) füüsiline või juriidiline isik teeb tehingu riskiriigi finantsinstitutsiooni kaudu,
- 5) juriidiline isik või muu ühendus on registreeritud riskiriigis või omab riskiriigi tegevusluba,
- 6) juriidilise isikuga samasse gruppi kuuluv ettevõtte on registreeritud riskiriigis,
- 7) juriidilise isiku või muu ühenduse juhtorgani liige ja/või tegelik kasusaaja on seotud riskiriigiga.

⁸ TFR-idega seonduvalt on kohustatud isikutel alates juhendi kinnitamisest kolmekuuline üleminekuaeg, et viia teadete monitooringu- ja esitamissüsteemid juhendiga vastavusse.

⁹ „Tehingu osapoolt“ tuleks mõista laialt ning selleks tuleks lugeda nii maksesaaja kui ka -saatja, sh tegelik kasusaaja, korrespondentpangad ning kõik kanalid, mille kaudu tehing toimub.

1. Terrorismi rahastamise risk (TFR-1)

Terrorismi rahastamise riski korral on tehingu osapool seotud riskiriigiga ning esineb üks järgnevatest riskiindikaatoritest. Tehingut või toimingut võib jätkata, kui kohaldatakse tugevdatud hoolsusmeetmeid. Lisaajendina tuleb esitada kõik teadaolevad riskiindikaatorid.

	Sektor
1. Tehingu ja/või toimingu läbiviimist juhendab kõrvaline isik.	kõik
2. Ebapiisav või eluliselt ebausutav selgitus raha päritolu kohta.	kõik
3. Esmakordne tehing füüsilise/juriidilise isikuga või muu ühendusega riskiriigis.	kõik
4. Kliendi ebapiisav teadlikkus tehingupartnerist.	kõik
5. Ebaharilik tehing füüsilise/juriidilise isikuga või muu ühendusega riskiriigis.	kõik
6. Laekumisele järgneb süstemaatiline sularaha väljavõtmine ja/või edasisaatmine.	kõik
7. Sagedane sularaha sissemakse arveldusarvele.	kõik
8. Tehingu puhul esinevad viited võimalikule rahapesule või muule õigusvastasele tegevusele.	kõik
9. Sularaha väljavõtmise või sissemakse kogus ei ole kooskõlas füüsilise või juriidilise isiku varasema käitumismustriga ning sellele ei ole hoolsusmeetmete käigus võimalik saada ammendavat selgitust.	kõik
10. Tehingu olemus ei ole kooskõlas juriidilise isiku või muu ühenduse majandustegevusega.	kõik
11. Tehingu selgitusse märgitu ei ole kooskõlas juriidilise isiku või muu ühenduse majandustegevuse või tavapärase praktikaga.	kõik
12. Tehingul on selgitus, mis võib viidata vägivaldse ekstremismi ideoloogiale või terrorismi toetamisele või annetusele-almusele või mis ei ole tõlgitav või arusaadav.	kõik
13. Rahvusvaheliste tehingute olemus viitab eri allikatest laekuvate rahade koondamisele ja edastamisele, kui see ei ole seotud kaupade müügi ega teenuste osutamiseega.	kõik
14. Kontoga seotud pangakaartide (lisakaart) samaaegne või ajaliselt lähestikku kasutamine eri riikides või piirkondades, kui vahemaa füüsiline läbimine ei ole selle ajavahemiku jooksul realistlik.	kõik
15. Kliendi pangakaardi/konto on seotud teise makseteenuse pakkuja teenuse külge (näiteks sidumine rahvusvahelise finantsteenuse platvormiga).	kõik
16. Mittetulundusühingu, sihtasutuse või muu ühenduse tehingute muster ja maht ei ole kooskõlas mittetulundusühingu tegevusvaldkonna või selle töötajate ja/või liikmete arvuga.	kõik

17. Makseasutuse või makseagendi kasutamine vahendite saatmiseks mittetulundusühingule, sihtasutusele või muule ühendusele/organisatsioonile, mis tegutseb riskiriigis või mis osutab abi või teenuseid riskiriigiga seotud isikutele.	kõik
18. Kliendi sidevahendi IP-aadress viitab riskiriigile (maksete tegemisel, kontole logimisel) või ebaharilikule VPN-ühenduse kasutamisele, muule asukoha või identiteedi varjamisele või muutub ebaharilikult tihti.	kõik, <i>FinTech</i>
19. Ülekande osapool on riskiriigis registreeritud või seal teenuse osutamise õigust omav krediidi- või finantseerimisasutus (näiteks makseasutus, makseagent) või on teadaolevalt virtuaalse IBAN-konto kasutaja.	kõik, VVTP
20. Kliendisuhete loomine ja/või esmakordne tehing viitab seotusele riskiriigiga (näiteks sünnikoht, aadress, telefoninumber, e-posti aadress, IP-aadress).	VVTP
21. Virtuaalvääringu ost või müük sularahas, olenemata summast.	VVTP
22. Virtuaalvääringuga tehtavas tehingus saadetakse vara riskiriiki või saadakse vara riskiriigist.	VVTP
23. Virtuaalvääringute puhul tumeveebi või mikseritehingute kasutamine.	VVTP
24. Hoolsusmeetmete kohaldamise käigus keeldub klient esitamast täiendavaid dokumente, andmeid või infot (sh varade päritolu kohta).	VVTP
25. Kliendisuhete loomisel esineb kahtlus isikut tõendava dokumendi õigsuses või ei ole isikut tõendav dokument ladina tähestikus loetav.	VVTP
26. Virtuaalvääringute monitooringutarkvara (plokiahela analüütiline tööriist) viitab varade eelnevale liikumisele riskiriigis registreeritud või seal tegutseva VVTP (platvormi) kaudu.	VVTP
27. Virtuaalvääringute monitooringutarkvara (plokiahela analüütiline tööriist) viitab varade kavandatavale edasikandmisele riskiriigis registreeritud või seal tegutseva VVTP (platvormi) kaudu.	VVTP
28. Virtuaalvääringutest pärinevate vahendite edasisaatmine mittetulundusühingule, sihtasutusele või muule ühendusele/organisatsioonile, mis tegutseb riskiriigis või mis osutab abi või teenuseid riskiriigiga seotud isikutele.	VVTP, MTÜ
29. Mittetulundusühing, sihtasutus või muu ühendus kasutab tehingute tegemiseks omavahel kombineeritud keerulisi ¹⁰ tehinguaahelaid (sularaha, makseasutused, virtuaalvääringud jne).	VVTP, MTÜ
30. Esimaskordne tehing mittetulundusühingu, sihtasutuse või muu sarnasel eesmärgil loodud ühenduse/organisatsiooniga, mis tegutseb riskiriigis või mis osutab abi või teenuseid riskiriigiga seotud isikutele.	MTÜ
31. Sularaha sissemaksetest pärinevate vahendite saatmine mittetulundusühingule, sihtasutusele või muule sarnasel eesmärgil loodud ühendusele/organisatsioonile, mis tegutseb riskiriigis või mis osutab abi või teenuseid riskiriigiga seotud isikutele.	kõik, MTÜ
32. Virtuaalvääringus vahendite saatmine mittetulundusühingule, sihtasutusele või muule ühendusele/organisatsioonile, mis tegutseb riskiriigis või mis osutab abi riskiriigiga seotud isikutele.	MTÜ, VVTP
33. Muu (märkida teatesse).	kõik

¹⁰ Näiteks tehing, mis oleks traditsioonilise pangaülekanadena oluliselt soodsam.

2. Terrorismi rahastamise kahtlus (TFR-2)

Terrorismi rahastamise kahtluse korral esineb vähemalt üks järgnevatest kahtlusindikaatoritest. Tehing tuleb peatada kuni pädeva asutuse edasise juhiseni ning kohustatud isikul on keelatud kliendile mistahes rahalisi vahendeid kättesaadavaks teha. Lisaajendina tuleb esitada kõik teadaolevad riskiindikaatorid (loetelu TFR-1 all).

	Sektor
1. Rahaliste vahendite või virtuaalvääringute kogumine, edastamine või laekumine äärmuslikult¹¹ meelestatud füüsilise isiku poolt või vägivaldset äärmuslust ja/või terroristlikku tegevust¹² toetava või ellu viiva juriidilise isiku või organisatsiooni poolt. Info pärineb pädevalt asutuselt või on tekkinud kahtlus avalike allikate ¹³ põhjal.	kõik
2. Rahaliste vahendite või virtuaalvääringute kogumine ja/või edastamine äärmuslikult meelestatud füüsilisele isikule või vägivaldset äärmuslust ja/või terroristlikku tegevust¹⁴ toetavale või ellu viivale juriidilisele isikule või organisatsioonile. Info pärineb pädevalt asutuselt või on tekkinud kahtlus avalike allikate põhjal.	kõik
3. Füüsilise või juriidilise isiku või muu organisatsiooni nimi läbib terrorikuriteo tunnustel algatatud kriminaalas ja¹⁵ (karistusseadustiku §-id 237–237⁶). Info pärineb pädevalt asutuselt või avalikest allikatest.	kõik
4. Muu terrorismile või terrorismi rahastamisele viitav asjaolu. Näiteks tehingu selgituses vägivallele õhutav viide.	kõik

Sektoripõhised märksõnad:

kõik – kõik kohustatud isikud

FinTech – finantstehnoloogia teenuseid pakkuvad ettevõtted

MTÜ – mittetulundusühing, sihtasutus või muu vabatahtlusorganisatsioon

VVTP – virtuaalvääringu teenuse pakkuja

¹¹ Silmas on peetud vägivaldset äärmuslust, milleks võib olla nt islamiäärmuslus, paremäärmuslus, vasakäärmuslus jms.

¹² Kõik äärmuslikud organisatsioonid ei ole kantud sanktsiooninimekirjadesse.

¹³ Avalikud allikad on näiteks ajakirjandus, sotsiaalmeedia (profiil, väljaütlemised, pildi- ja videomaterjal), kodulehekülg jms.

¹⁴ Kõik äärmuslikud organisatsioonid ei ole kantud sanktsiooninimekirjadesse.

¹⁵ Kui turuosalisel on teadmine, et isik on karistuse ära kandnud, siis võib tehingut või toimingut jätkata ning esitada terrorismi rahastamise riskile viitava teate (TFR-1).

ISR – rahvusvahelise finantssanktsiooni teade – tehingut ei tohi lõpule viia RABi loata

Indikaatori roll on teate liiki täiendavalt liigendada täpsustades teatamise põhjust

ISR-INDIKAATORID:

1. Rahvusvahelise finantssanktsiooni kohaldamine

- Sanktsiooni subjekt on tuvastatud ja tehing rikub finantssanktsiooni, sanktsiooniga sätestatud piirang või keeld on kohaldatud.

2. Rahvusvahelise finantssanktsiooni kahtlus

- Isiku, üksuse suhtes on tekkinud kahtlus, et tegemist on finantssanktsiooni subjektiga ja tehing võib rikkuda finantssanktsiooni (sanktsiooniga sätestatud piirang või keeld on kohaldatud), kui ei ole olnud võimalik kindlaks teha, kas tegemist on sanktsioneeritud isikuga.

3. Tegevuspõhise sanktsiooni kohaldamine ja tegevuspõhise sanktsiooni kohaldamise kahtlus

- Tegevuspõhised finantssanktsioonid (RSanSi § 14 lõiked 3 kuni 8) – kaupade, teenuste finantseerimisega või finantsteenustega (laenu ja krediidi andmine, hoiuse-, makse-, väärtpaberi- või muu konto avamine ja kasutamine, väärtpaberitehingud, kindlustuslepingu sõlmimine, investeerimine või eespool loetletud tegevustega seotud ärisuhte alustamine või jätkamine, nõustamine või muu finantsteenuse osutamine) seotud keelud territooriumitele, isikutele ja üksustele, sh massihävitusrelvade rahastamine jne.

- Hoiuste ja sularaha piirangud, sh krüptovara rahakoti, konto või hoidmise teenused – hoiuste vastuvõtmine teatud summa ulatuses, sularaha müük, tarnimine, üle kandmine või eksport, mis on seotud keeluga teatud territooriumitele, isikutele ja üksustele jne.

4. Mittesiduva rahvusvahelise sanktsiooni kohaldamine

- Kui isik on Eestile mittesiduva sanktsiooni subjekt ja tehing rikub sanktsiooni, mida ei ole Eestis kohustuslik järgida. Vastavalt RSanSi §-le 3 ja 4 on Eestis kohustuslik järgida ÜRO, ELi ja Vabariigi Valitsuse sanktsiooni. Teataja on kohaldanud sanktsiooni meetmeid, nt keeldunud tehingust. Indikaatorit kasutatakse, kui teataja on tulenevalt riskiisust otsustanud järgida muude riikide või asutuste sanktsiooni, nt OFAC, OFSI.

5. Muu sanktsiooni liigis toodud piirangute kohaldamine (v.a finantssanktsioon) või muu sanktsiooni liigi kohaldamise kahtlus

- Strateegilise kauba vedu ja strateegilise kaubaga seotud teenus või tehing, kui keeld on sätestatud rahvusvahelist või Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kehtestavas õigusaktis või sellistele tehingute toimumiseks toetavate teenuste (sh vahendamine, tehniline abi) osutamine.

- Kauba ost, müük, vedu, (re)eksport, (re)import või teenus, mis on keelatud rahvusvahelise või Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kehtestavas õigusaktis.

6. Rahvusvahelisest sanktsioonist kõrvalehoidmine

- See on tahtlik sanktsiooni vältimine või sellest kõrvalehoidmine, et varjata keelatud tegevust, et seda oleks võimatu või oluliselt raskem tuvastada. Olemas on viited (tüpoloogiad ja ohumärgid) isiku võimalikule hoidumisele finantssanktsioonidest või isiku sanktsioneeritusse varjamine, kuid puudub otsene seos sanktsioonide kohaldamiseks. Enamasti hõlmab see katseid eemaldada või varjata keelatud asu kohtade, üksuste või isikute osalust tehingus või tehingute kogumis. Sanktsioonist kõrvalehoidmine võib olla legaalne või mittelegaalne. Legaalne kõrvalehoidmine on see, kui juriidiliselt näib tehing korrektne ja lubatud, aga ohumärgid viitavad kõrvalehoidmisele, nt on hiljuti muudetud omandistruktuuri ja kontrollitavaid isikuid. Mittelegaalne kõrvalehoidmine on see, kui tahtlikult on kasutatud variisikuid, muudetud andmeid, varjatud isiku või kauba päritolu ning kauba või teenuse lõppkasutust.

ISR-indikaatorite 1–3 korral on teatajal õigus teavitada teate esitamisest isikut ennast. ISR-indikaatorite 4–6 korral see lubatud ei ole.

RAB annab tagasisidet vastavalt RSanS § 18 ainult finantssanktsiooni osas ja ISR indikaatoritele 1–3.

Erikohustustega isiku kohustused vastavalt RSanSi § 21 on toodud allolevas tabelis

	Olukorra kirjeldus	Hoolsusmeetmete kohaldamise kohustus	Sanktsiooni kohaldamise kohustus	Teavituskohustus
Tuvastatud finantssanktsiooni rikkuv tehing või toiming	Lõige 1	Ei	Lõige 1	Lõige 1
Kahtlus finantssanktsiooni subjekti tuvastamises või temaga seotud finantssanktsiooni rikkuva tehingu või toimingu suhtes	Lõige 2	Lõige 2	Lõige 2	Lõige 4 (nii tuvastamisel kui ka juhul, kui kahtlust pole võimalik kõrvaldada)
Finantssanktsiooni rikkuva tehingu või toimingu toimumise risk	Lõige 3	Lõige 3	Lõige 4 (kui risk on realiseerunud kahtluseks, kahtlust pole võimalik kõrvaldada)	Lõige 4 (kui risk on realiseerunud kahtluseks, mis jääb püsima)
Finantssanktsiooni rikkuva tehingu või toimingu toimumise kahtlus	Lõige 3	Lõige 3	Lõige 4 (kui kahtlust pole võimalik kõrvaldada)	Lõige 4 (kui kahtlust pole võimalik kõrvaldada)